

Moses Mendelssohn

Gesammelte Schriften

Moses Mendelssohn

Gesammelte Schriften

Jubiläumsausgabe

Begonnen von
I. Elbogen, J. Guttman, E. Mittwoch
Fortgesetzt von
A. Altmann
E. J. Engel

In Gemeinschaft mit
F. Bamberger, H. Borodianski (Bar-Dayan)
S. Rawidowicz, B. Strauss, L. Strauss,
W. Weinberg

Band 17

Friedrich Frommann Verlag · Günther Holzboog

Moses Mendelssohn

Hebräische Schriften

II,3

Der Pentateuch

Bearbeitet von Werner Weinberg

Friedrich Frommann Verlag · Günther Holzboog

DIESE AUSGABE DER GESAMMELTEN SCHRIFTEN VON MOSES MENDELSSOHN WURDE AUS ANLASS DER ZWEIHUNDERTSTEN WIEDERKEHR SEINES GEBURTSTAGES IM JAHRE 1929 VON DER AKADEMIE FÜR DIE WISSENSCHAFT DES JUDENTUMS UND DER GESELLSCHAFT ZUR FÖRDERUNG DER WISSENSCHAFT DES JUDENTUMS IN GEMEINSCHAFT MIT EINEM EHRENAUSSCHUSS UND MIT UNTERSTÜTZUNG DES HAUSES MENDELSSOHN & CO. BEGONNEN UND WIRD VOM FRIEDRICH FROMMANN VERLAG (GÜNTHER HOLZBOOG) FORTGEFÜHRT.

CIP-Titelaufnahme der Deutschen Bibliothek

Mendelssohn, Moses:

Gesammelte Schriften / Moses Mendelssohn.

Begonnen von I. Elbogen . . . Fortgesetzt von Alexander Altmann

in Gemeinschaft mit F. Bamberger . . . – Jub.-Ausg. –

Stuttgart-Bad Cannstatt : frommann-holzboog.

ISBN 3-7728-0318-0

NE: Mendelssohn, Moses: [Sammlung]

Jub.-Ausg.

Bd. 17. Hebräische Schriften. – 2,3. Bearb. von Werner Weinberg. – 1990

ISBN 3-7728-1026-8

NE: Weinberg, Werner [Bearb.]

© Friedrich Frommann Verlag · Günther Holzboog
Stuttgart-Bad Cannstatt 1990

Das dritte Buch Moses

תרגום אשכנזי ו

אהנע לייבשפעֿהלר דארברענגן :
 (יא) מאן זאלל עש אויף דר
 מיטטרנעֿטליכן זייטע דש אלטארש
 פֿאר דעם עוויגן שלאַטן :
 אונד דיא זעהני אהרנש / דיא
 פֿריסטר זאללן דש בלוט אום דען
 אלטאר שפרענגן :

(יב) עש אין דיא גהערעניגן שטיקן
 צרלעגן / אויך דען קאפף אונד
 דש פֿעט : הירויף זאלל דר
 פֿריסטר זיא אויף דען האלץשטאם /
 וועלכר איבר דעם פֿיאר אויף דעם
 אלטאר ליגט / אין ארדנונג לעגן :

(יג) היינגוויידי אונד פֿוסשטיקן
 זאלל מאן מיט וואַשר אבוואַשן :
 דר פֿריסטר זאלל אללש דארברענגן /
 אונד אויף דעם אלטאר אין רויך
 אויףגעהן לֿאָפֿן / עש איזט אין
 גאנצש אפֿער / פֿאם פֿיאר צו פֿרֿע
 צעהרן / צום אנגעעהמן גרודן / דעם
 עוויגן צו עהרן :
 (יד) ברענגט ער אַבר זיין גאנצש
 אפֿער פֿאן גפֿליגל

ויקרא א

תָּמִים יִקְרִיבוּנוּ : (יא) וְשָׁחַט
 אֹהֶנוּ עַל יֶרֶךְ הַמִּזְבֵּחַ צִפְנָה
 לִפְנֵי יְהוָה וְזָרְקוּ בְּנֵי אֹהֶן
 הַפְּהִינִים אֶת־דָּמָם עַל־הַמִּזְבֵּחַ
 סָבִיב : (יב) וְנָתַח אֹהֶנוּ
 לְנִתְחָיו וְאֶת־רֵאשׁוֹ וְאֶת־

פְּדָרוֹ וְעֶרְבָה הִכְהֵן אֹתָם עַל־
 הַעֲצִים אֲשֶׁר עַד־הָאֵשׁ אֲשֶׁר
 עַל־הַמִּזְבֵּחַ : (יג) וְהִקְרַב
 וְהִקְרָעִים יִרְחֵץ בַּמַּיִם
 וְהִקְרִיב הַזֶּבֶן אֶת־הַכֹּל
 וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ עֲלֶיהָ
 הוּא אִשֶׁרָה רֵיחַ נִיחַח
 לַיהוָה : (ענין) פ

(יד) וְאִם מִן־הַעֹף עֲלֶיהָ
 קרבנו

באור

עבבודתם : זכר תכונים / דרשו רבותנו פרט
 לטומטום ואלדנרוניום : יקריבנו /
 יקדישנו : (יא) על ירך המזבח /
 לנז צפון המזבח למטה בעורה / ועל כנו
 ועליו מטה מנשה (במדבר כ"ב) / סמוך
 לו / וזה פיר' ירך / כמו ירך האד' שהוא כנודו /
 וכן ולירכתי המשכן (שמות כ"ו) /
 ואינו כופל על גג המזבח לרוח צפון שלו /
 שאם כן היה לו לומר על המזבח עפונה /
 ולהלן שאמר וזכחת עליו את עולותיך (שמו'
 כ"ד) / אמרו במכילתא עליו אללו /

ויש מרבותנו למדו משם / שק"ק ששחטו בראש המזבח כדיעבד כשר : צפונה / מוקיר
 המטוי של מזבח עד הכותל הכסוי של העורה / ובת"כ נחלקו בזה תנאים : (יב) והקריב
 הבהן את הכל / בעבור הקרבה הכרעים / כמ"ש למעלה (פסוק ט') ומה שהוסף בני לאן
 והקריב / אמרו רבותנו בזכאים (דף כ' ע"א) שזו היא הולכת אחרים לכבש שזריכה
 כהונה / שזולתיכן אותן לכבש למלחם שם / ואח"כ מקטירים אותן / וכבר רמזנו על זה
 (פסוק ה') : והקטיר / את הכל המזבחה / עולה הוא כלה לאישים / כמו שפרשנו (פסוק
 ט') : הוא / למעלה אחר לשון נקבה ונתח אתה לנתחיה (ויקרא א') / כי שם על
 עולה שכתוב / שהיא לשון נקבה / כמו עלת תמיד העשויה (במדבר כ"ח') / ומלת הוא שם
 על הכבש או העו שהוא זכר / כאומר הכשב הזה עולה הוא / וככל מקום שלא נזכר עולה בכתוב
 קורוהו לשון זכר / ששם על הנקרב : (יד) ואם מן העוף / בעוף לא נאמר זכר תמים /
 שאין

תקון סופרים

כֹּל וְאִם (ל' ל"א) / וְחֹס בְּכַשִּׁים (ס"ג ל"ג) / וְכָל
 חֹס בְּכַשִּׁים (ס"ג ל"ה) / וְהַכְּסִיף הַפְּדִיךְ יִעֲקֹב (ס"מ') /
 וְאִם מִן הָאֵלֶּן קָרְבָּנוֹת הַכַּשִּׁים / כֹּאן / כְּנִקֵּךְ
 בְּכַשִּׁים וּבְנֵזִים / כִּי אֲחֻזֵר (כ"ג ל"ט) / שֶׁהַכַּשִּׁים
 זֶה עוֹשִׂים / כִּי רֵאָה (י"ד ל') / וְהַכְּסִיף
 תְּקוּמוֹ / כַּשִּׁים / בִּי"ת קוֹרֵם לְשׁוֹן / וְכָל מֵלֵאִים
 יוֹרֵךְ קִדִּים לְמֵ"ס / כֵּן הוּא בְּסֵ' הַרְמֵ"ו ל' :
 (יא) צִפְנָה / חֲסֵךְ וְאִ"ו וְכָל צִפְנָה בְּאוֹרֵיתָא
 דְּכוּתִיָּה חֲסֵךְ וְאִ"ו / (יב) אֲחַם / חֲסֵךְ וְאִ"ו /
 כִּי מִן לֵט מֵלֵאִים וְאִ"ו בְּאוֹרֵיתָא / וְאִיזִין אוֹתָם
 עֲמֻקּוֹם : (יד) הַעֹף / כֹּל לִישָׁנָא דְּעוֹף
 בְּאוֹרֵיתָא

תרגום אשכנזי

ויקרא א

לַיהוָה : ס (י) וְאִם־
מִן־הַצֹּאֵן קָרְבָנוּ מִן־הַבְּשָׂבִים
אוּ מִן־הַעֲצִים לַעֲלֹת זֶבֶח
הַמִּים

דעם עוויגן צו עהרן : (י) ברענט
ער איין גאנעש אפער פאם קליינ
פיר / נעמליך פאן שאפן אדר
ציגן : זא מוז ער איין שטיק
מעגליכש גשלעכטש

תקון סופרים

ושאר אונייהא חסד זא'ן : (י) מן הבשבים /
הכ"ף קודם לט"ן / והן וכל מה חסדים נכנסים /
ב"ב

באור

לאשי (במדבר כ"ב) / נקרא לחם השם
וסעודתו / ויפרש לאשי להאכל על האש /
וכמשה שנינו (זכרי' י"ד מ"ו ע"ב) לשם ששה
דברים זבח וכח לשם זבח לשם זבח לשם

השם לשם אישים לשם ריח לשם ניחוח / ואמרו בנמרא לשם אישים / לאפקוי ככבא דלא /
ופי' רש"י על מנת לעשותו תיבות כליות בתמים / כלומר כדרך שזולין למאכל חם /
אלא לשם אישים שיאכל באש עד תמונו [ולשון רש"יפה / אשה / כשישטניו יאש שזמטו לשם
האש / וכל אשה לשון אש פוטייר כלע"ז עכ"ל / והוא (פיישריא / זוס פייאר גהערונ
כל"א)] / ואמרו אני שאין ה"א אשה מוסוד השם / שמדרך הכפולים שנוותרו בהקמן / כמו
מן מודר בַּמִּזְבֵּחַ / ומן כדד גִּדְדָה / וכאן נקוד סגול / ועוד שכבר היה ראוי להיות אשות /
כמו מן מדה בַּדֹּת ויין נדה גְדוּת / אבל מן אש' מנינו אִשִּׁי' ה' ונמלתו (דברי י"ח א') /
והנפרד מן אשי הוא אש' כמו מן שן שני ומן קני' / אבל בא תוספות ה"א אשה
להכדילו מן אש' ממש / שכל אשה הוא שם המוקט' שהו' מתנת אש' /
ולכן ברבים שאין לטעות בא על מכוננו אשי / וכן למתי לאשי / כמו שני שנין / ועוד
יתבאר בעז"ה (פרשה י"ד א') : ריח / שרשו / רוח / ומלת
רוח בלה"ק על הרוח הנושך לא על האויר היסודי / ועל כן לדעתי נקרא חוש זה חוש הריח /
לפי שכלל משאר החושים בענין הרוח / כי הוא לבדו על ידי רוחו יבוא אליו תמדת
המוחש / כי הריח מתפשט הלאה על ידי הרוח / ואין זה מדת שאר החושים / הראות והשמע
אינן זריכין לרוח נושך להביא המוחשים אליהן / ודילגן האויר היסודי / ולפי שכל העולה על
האישים נאכל ונעשה לדאן / ואין עולה מונו כי אש הריח / נאמר ריח ניחוח / כביכול שריח
האשה ערבה לו / ועל מה שנהג לשם ריח / אמרו בנמרא לאפקוי אכרים שנלאן ויהעלן /
כלומר כיון שנלאן שוב אינן מעלין ריח / והנה בשר ועצמות וגידין וקרכים וטלפים ומתאכלין /
אין ריחם ערב לאף האדם / וריח ניחוח הוא לה' שנעשה רצונו / כי השם לא יריח חלילה :
גיחות / שרשו נוח לשון מנוחה / והוא כפול במשקל ניצון / ולשון מנוחה בארנו במקומו /
שנפלא על כל דבר המוטלטל כשיבוא אל מקומו / כמו ותנח התיבה (בראשית ח' ד') /
והוראת שרש זה יש לו ענפים רבים / יש מנוחה מוטלטלו המדות / כמו בלב ככון תנח חממה
(נחשלי"ד ל"ג) / מנוחת החפץ / שכל חפץ דבר כח חפצו מוטלטל עד שישיג מה שחפץ
וזהו ענין נחת רוח / שנקט הרוח ומאז מנוחה / וכן לפי שחפץ ה' במעשה אדם / כל פעול
אדם כביכול עושה לקונו נחת רוח שהשיג חפצו / וזה שאמרו בנמרא לשם ניחוח / לשם הנחת
רוח ופי' רש"י ז"ל נחת רוח לפני הקב"ה שאמר ונעשה רצונו / אבל בפסוק וירח ה' את ריח
הבחות (בראש' ט' כ"א) / פי' ראש"ע ז"ל הטעם שהניח הריח מהועף / אושיניח כח
עליון / ואין צורך בשתייהן / לה' / לשם מיי שאמר והיה העולם / כך פירשו בנמרא /
כלומר לאותו השם הגדול יו"ד ה"א שאמר והיה העולם / שעל זה מורה ההוי' / שהוא
הכל / וכבר רמזנו ה"א למעלה (פסוק ב') : (י) ואם מין הצאן / מעשה עולת בקר
ולאן שוין / ומאז עמקו דרכי התורה / ואין בידנו לדעת למה נאמרו בשתי פרשיות / ופרט
בבן בקר מה שקצר בלאן / ופרט בלאן מה שקצר בבן בקר / סמיכה וקבלה והפשט נאמרו
בבקר ולא בלאן / ונפון נאמר בלאן ולא בבקר / ואמרו בנמרא (זכרי' מ"ח ע"א) אמר
קרא ואם מן הצאן / ויו' מוסיף על ענין ראשון וילמד עליון יתמתן / וכ"ש תמתן מעליון :
מן הבשבים או מן העצים / לפי שיש חלוק ביניהן בשלמים / פרט בעולה ששוין
בעבודתם

אונד דר פריסטער אללש אויף דעם אלטאר אין רוך אויפגעהן לאסן / אלש איין גאנצט אפער פאם פייאר / צו פריעהרן / צום אגנעהמן גרונ /

והקטיר הכהן אתהכל המזבחה עלה אשה ריחניחוח ליהוה

באור

תקון סופרים

הנתנים / וא"כ מתחלה נדן סוף הכהנים והבעלים עוסקים בעבודת ה' / אבל רמב"ן ז"ל אמר שאין הכתובים אמורים על הקדר / אלא קודם לכל ישימו הכהנים אש ועצים / ואח"כ יפשו ויניחמו העולה / ואח"כ יריחמו הקרב והכרעים / ואח"כ יקריבו הכהנים את

מלא יוד' / וכל לזון כרעיו באוייתא דכתיבה מלא : ניחוח / כל ניחוח באוייתא מלא יוד' ומסר וח"ו / בד מ"ג מלאים דתלמים מלא יוד' ותלא א"י / וקי' / והקטרת את כל האיל / כל תבואה (כ"ט י"ח) / ולקחת אתם מינים (שם כ"ה) / וקרבנו וכרענו / כלן בפסוק / ושא

הכל המזבח / והאריך בדבריו / ולא ראתי בכרייתא דת"כונמורא הכרע שאין הסדר כך / שאין עולת יחיד כעולת התמיד בכל יום / שתקדם מערכה גדולה לכל / גם לשמיטת התמיד ולזריקת דמו / ובעולת יחיד על כל פנים שמיטה וזריקה קודמין / וכן יהיה הפשט ונתות בבעלים באותו הזמן שהכהנים מסדרים אשוענים על המזבח / וכן העלאת הקרב וכרעים באחרונה שהן שנינו בתמיד שהקרב והכרעים נתיזן לכהן האחרון להוליכם על הכבש / כי צעוד הראשונים לוקחים ומסדרין תגמור רחמינה ונוטלן האחרון / ואש בקרבן תמיד ממתנים הכהנים זה לזה / אין כן בקרבן נכה / וכרעיו / פי' רש"י ס"ז' ל' רגליו / גם רד"ק ז"ל אמר בשרש כרע שרגלי הכהנה לפי שהן כורעות בכריעת הכרעים נקראות כרעים / ואין כן אשר לוכרעים ממעל לרגליו (ויקרא י"א כ"א) / וכדרכו פי' המעשר למס' תמיד (פירק ד' ב') / חתן את הכרעים / רגלי הכהמה / ועל שם כריעה קרי להו כרעים / ולא ידעתי למה / שפני הכהמה הכרעים הם הפרקמן הירך עד מקום שכורע / ואותו צריך לרמוז במים / לא חממם הכריעה וחילן שהוא הרגל / ורחייתו לראב"ד ז"ל בעי' ליוסכת תמיד חתן את הכרעים / הכרעים נקראו אותן שאכל המזה עד הפרק / ומן הכרע ולמעלה עד מקום חבורו נקראו ידים / כדתנן לקמן חתן את ידיו וכו' ותלשן בני אדם נקרא חתן / כלומר הכרעים הן אותן שאכל המזה / שהכהמה כורעת עליהם / ולמעלה מהן הכתפים קרוים ידים / שהן במקום הידים באדם / אבל רגלים הם שנים האחרונים / שאם כדברי רד"ק ז"ל יהיו ארבעה רגלי הכהמה טעונות רמיזה / ואינו כן אלא כמו שפרשנו / וכן נראה מהמשלטינו / שוב חתמי להרב בעל ת"ט ז"ל / שכתב חתן את הכרעים / יתכן לומר דמירכים עד מקום הכריעה קורא כרעים ולא יותר / ויפה פי' / וכן ת"א ז"ל וגויה וכרעיו יחילי במיז / אבל יב"ע תרגם וכריסא ורגליו גם המתרג' לל"א תרגם (דיוא פיס) / כדתת רש"י ז"ל [אמר המתרגם / עיין מה שכתבתי בזה בפ' תנזה (שמות כ"ט י"ז)]: ירחץ / אין רמיזה הכרעים בעבור שנדבק בהן אשפה כשכורעת עליהן / שהרי הופשט עורן / אבל גורת הכתוב הוא / ואפשר לפי שהעולה בזה על הרוד הרלב / שמהרהר עורן / שכתוב עברות ופירות / כיוון העלה עולות וגו' כי אמר חולי וגו' וכרוז אלהים בלכנס מהן (איוב א' ה') / רמוז לטהרת הכרעים ברחיזה על משבת ע"ו / כדרך כל הכרעים אשר לא כרעו לבעל (מלכים א' י"ט י"ח) / ועל משבת ג"ע / כמו שתטון לאחר אשתי ועליה יכרעון אחרים (איוב ל"א י') / ועל משבות ש"ד / כמו וכלכס לטבח תכרעו (ישעי' ס"ה י"ב) / והקרב בעבור הגזל והחמס ומאכל תאווה של אסור / והרחיפה רמיזה חמסי הוכו הקדור רוע מעלליכם מנגד עיני חדלו הרע (ישעי' א' ט"ו): / והקטיר / לשון קטרת והעלאת עשן / וכן קיטור הארץ כקיטור הכבשן (בראשית י"ט כ"ח) / שתאכל האש הכל ויכלה בעשן / ולא ישר ממנו כי אש הדשן / כאמרו ואש המזבח תוקד בו (ויקרא ו' ב') / ושם יתבאר : את הכל / שבזיל הקרב והכרעים / שלא נזכרו עדיין בכלל עריבת הנתמים : עלה / מור וקראה עלה / בעבור שאמר והקטיר הכהן את הכל / כי עלה היא כלה לאשים : אשה / שראו אש מהכפולים / ונא בתוספות היא' / וכל הנאכל על המזבח ונעשה לדשן / הן עולה הן חימורי שלמים וקומץ המנחה נקראים אש / כלומר מאכל אש / לא כבשר ולחם הנאפה על האש / להיות מאכל לאדם / אלא פלו לאש / וכן קרבני לחמי

אש

תרגום אשכנזי

ויקרא א

אתה לנתחיה : (ז) ונתנו
 בני אהרן הבתן אש על
 המזבח וערכו עצים עלהאש :
 (ח) וערכו בני אהרן הכהנים
 את הנתחים אתהראש
 ואתהפדר עלהעצים אשר
 עלהאש אשר עלהמזבח :
 (ט) וקרבו וברעיו ירחץ במים
 והקטיר

יענש אין דיה גהעריגה שטיק
 צרלען : (ז) דיא זעהני אהרנש
 דיא פריסטר זאלרן פייאר אויף
 דעם אלטארי מאסן : אונד האלין
 אויף דש פייאר ארדנן :
 (ח) הריוויף זאלרן דיא זעהני
 אהרנש דיא פריסטר דיא שטיקי /
 וויא אויף דען קאפף האונד דש
 פעט : אויף דען דהאלץ שטאס /
 וועלכר איבר דעס פייאר / אויף
 דעם אלטאר ליגט / אין ארדנונג
 לעגן : (ט) איינבוויידי / אונד פוס
 שטיקי זאלרל מאזן מיט וואשה
 אבוואשן :

תקון סופרים

באור

דכותי : (ז) אחה / תכרואו / אנכב'
 מלאים ואו' / וסי' ואותה הכייתי / פ' בלק (כ"ב ל"ג) :
 ואם כיום שמוע אשה יביא אותה / פ' שמות (ל' ט') /
 ושאר תקרים וא' וכולהו : לכתחיה / מלא
 יוד' / ודכותיה המציאו אליה לנתחיה / כפ' שמיני
 (ט' י"ג) : (ח) הכהנים / הכ' כמנח :
 הכתחים / מלא יוד' / ודכותיה ואת כתחים דנו
 את איהו / כפ' ו' (ח' כ') : (ט) וברעיו /
 מלא

לאדם : ונהה אהה / בעודה שלמה / כי
 תחלה פוטש עור כלה / ואח"כ מנתח אותה :
 לנתחיה / הכפרד נתח / כל נתח טוב
 (יחזקאל י"ד) / כמו מן פתח
 פתחיה / יתחככה לנתחיות / וכנו
 נתחיה על נתחים שקבל בעל פה
 שנתוח לתן בעולה / והן המפורשות
 צונקת תמיד / לא שינתח נתחיה
 לנתחים : והפשיט / בעל הקרבן וכן

ותח / וש על אדם כי יקריבונו' כמו ושטח / כי הפשט ונתוח כשר בור / ומה שאמרנו
 ונקבלה ואילך מנות כהנה / הוא בעבודת הדם / ובהולכת אברים והקטרתן / שהן
 עבודת המזבח / והפשט נתוח אינו מעכב / כמו שאמרנו בת"כ : (ז) ונתנו בני
 אהרן / אש הדיות מן המערכה / שמסדר גמלי אש על המזבח : וערכו עצים / יסדרו על
 הגמלים עצים כשורה / שלא יעלו הנתחים שיתנו עליהן / ונאמר בלשון רבים / יגן אהר
 בכל עבודות הכהנה / אהר רמב"ן ז"ל הטעים לפי שנאמרים הכהנים רבים בבית ה' לעשות את
 העולה / ואינו לעכב שהרי למטה אהרן וערך הכהן אותם / אבל לא יתכן לומר כן בהולכה
 ובקריאה / אך דרך הכתוב לומר כן לפי שהמזוה על הכהנים כלם / שהיות העולות רבים
 פעם יעבוד כהן'ה ופעם זה / ולכן כל המעשים הכשרים בור / וזכור בלשון יחיד ומסמן ושטח
 והפשט ורחץ : כרונו על בעל הקרבן שהחלבו : (ח) וערכו / את הנתחים
 כסדר עלי העצים / כעורך את השלחן : את הראש / שאינו בכלל הנתחים / שכבר
 הותו כשמיטה : הפדר / אין לדעת טעם המלה הזאת ואנחנו ז"ל תרגם תרכא / וכן דעת
 כל המפרשים ז"ל / ויאמר רמב"ן ז"ל שלדעתו אינו עס לחלבים כלם / רק לחלב הדק
 הפרוס / ומכיל בין לחלבים / ולכן אמרו ז"ל שיהא פרום הפדר על בית השמיטה / שזה
 דרך כבוד שלמונבל / כי החלב הוא ראוי לפרסו ולבקות בו / וכן כגון משנה ראשונה לפרסו
 על הלחי / ודכריו דבריטעס / וראיה שברכבות שזכר בהן הקטרת החלבים כלם / לא
 נקראו בשום מקום בשם פדר / ויאמר עוד שהמלה מן ההפוכים פדר פרד / שנוכדיל בין
 הקרבים העליונים לתחתונים / וזה קצת רחוק : (ט) וקרבו וברעיו ירחץ במים /
 שב על בעל הקרבן / שגם היא כשרה בור * ומסדר הכתובים / אינו רואה שתמלה מקבל
 הכח את הדם וזורקו על המזבח / ואח"כ הבעלים נופשיטו ומנתחים / וכאותו הזמן
 הולכים הכהנים ומקדרים את המערכה / וכשאמרנו שניהן / הולכים הבעלים לרחוץ הקרב
 והכרעים / וכאותו הזמן לוקחים הכהנים את הנתחים ועורכים אותם על העצים /
 וכשאמרנו שניהן / חוזרים הכהנים ולוקחים גם הקרב והכרעים ועורכים אותם על
 הנתחים

ויקרא א

תרגום אשכנזי ד

(ה) וְשָׁחַט אֶת־בֶּן הַבְּקָר
 לִפְנֵי יְהוָה וְהִקְרִיבוּ בְנֵי
 אֹהֲרָן הַכֹּהֲנִים אֶת־הַדָּם
 וּזְרָקוּ אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ
 סָבִיב אֲשֶׁר־פָּתַח אֹהֶל מוֹעֵד
 (ו) וְהַפְּשִׁיט אֶת־הַעִלָּה וַנִּתַּח
 אֲרָה

(ה) מאן זאלל דש יונג רינד פֿאר
 דעם עוויגן שלאַכטן : אונד דיא
 זעהני אהרנש / דיא פריסטער /
 זאלן דש בלוט דארבריינגן /
 אונד דש בלוט אום דען אלטאר /
 דער פֿאר דעם איינגאנג דש
 שטיפטשיצעלטש איזט / שפרענגן :
 (ו) מאן זאלל פֿאן דעם גאנגן
 אפֿער דש פֿעלל אבערהן : זאגד

תקין סופרים

באור

(ה) והקריבו / מלא י"ד / וכל הקריבו באורייתא
 דכתיב'

וְנִי (ירמ'ט"ז) / וּכְפִי בְנִמְרֹא זְכִים :
 בן הבקר / כשמיכה קראו עולה
 וכן בהפשט ונתוח / לפי שמיזמים בקרבן /
 אכל כשמיטה שמהגת גם בחולין קראו בן
 הבקר / וגם מכאן ראינו שמיטה בחולין מן התורה / וכוכמים (דף י"ד ע"ב) אמרו שמיטה
 לאו עבודה היא ופי' שם הר"ר יעקב מאורליגש ז"ל לפי שזוהו בחולין וכמוקדשין / ולא משמע
 עבודה כזה המקום שמיטה / וזהו נוסחא לפרושנו בפשט הכתוב : לפני ה' / בעורה / ואם
 כבר אמר אל פתח אהל מוקדש / הייתי אומר אחר שסמך והתודה עליה בעורה / ויניחה
 וישמטה בחוץ שלא ללכלך הקדש / שהרי נוהגת גם בחולין / ת"ל לפני ה' / והקריבו /
 כבר אמרו (פסוק ב') שעל כל עבודה הנזכרת להיות בקרבן / נופל עליו לשון הקרבה
 [י"כ רמב"ן] שהקריבו הוא לשון קרבן / שיעשו מן הדם קרבן / וכן תרגם המתרגם
 האשכנזי (דארבריינגן) שהוא לשון קרבן] / ויותר שהעבודה עיקרית / כל שכן שאמר
 עליה הקרבה / ולכן והקריבו הנאמר כאן / הוא על קבלת הדם מנואר הבהמה במזרק /
 שממנו יורוק על המזבח / כי הקבלה עבודה ראשונה שאחר השמיטה / ואי אפשר בלעדו /
 וזהו הכתוב שיעשה בני אהרן הכהנים / שזריכה בהן וכלי שרת / וזהו שאמר מקבלה ואילן
 מנות כהונה / כי השמיטה כשרה בור / ואילו לא נאמר אחריו וזרקו את הדם / היינו
 מפרשים והקריבו על זריקת הדם שהיא עיקר הכפרה / וראוי לומר עליה יותר לשון
 הקרבה / וכן דעת חכמים כפי' מלה זו / שהרי שנו בת"כ והקריבו זו קבלת הדם / אתה
 אומר זו קבלה / או אינו אלא זריקה / כשהוא אומר וזרקו הרי זריקה אומר וכו' / ואם יהיה
 פי' והקריבו והגישו וכו' ופרעה הקריב (שמו' י"ד) / היה ראוי לומר והקריבו זו הולכת הדם
 למזבח / אלא שאין זה פשוט ורק הקרבה של עבודה / והולכה אינה עבודה ממנויבת / ואפשר
 לבטלה אם שומט בנד המזבח / אכל קבלה עבודה גמורה היא בקרבן / וסוף סוף כולל
 והקריבו גם הולכה / שמיטנו בקרבן והקריב הכהן את הכל (ויקרא א' ג) / ואמרנו הולכת
 אברים לכבש / וכן הולכת הדם אם שומט רחוק מן הנוזח / זריכה בהן / והוא בכלל מקבלה
 ואילן מנות כהנה / וכן רב חסדא שרצה לומר (זכמים דף י"ד ע"ב) הולכה בור כשרה / לא
 דמו דבריו מנולת והקריבו : וזרקו / כל מקום שטעון כלי נאמר וזרקו / ואין זורק משליך
 אלא כנחת / וכן וזרקתי עליכם מים טהורים (ימקאל ל"ו ח) : על המזבח סביב /
 וזרק מן הכלי שני זריקו' מנחי המזבח ולמטה / אחת בקרן מזרחית צפונית / והשניה בקרן
 מערבית דרומית נתון על הזויות כמין גם / והרי הוא על מקלת ארבע כתלי המזבח / והוא
 סביב / שאין פי' סביב כמוט המקיף / שהרי נאמר כל עמודי הארץ סביב (שמו"ד י"ז) / ולא
 היו כי אם שש עמודים בדרך מזה אמה / וכן והלויים ימנו סביב למשכן (במדבר א' כ"ג) /
 רק עינו לארבע רמות / אם רכב ואם מעט : פתח אהל מועד / מזבח הנחשת שבעורה /
 לפי שאמר והקריבו לא נחשב שיביאוהו בריכל / ת"ל פתח אהל מועד : (ו) והפשיט / ישני
 עורה / כמו ופשט את כנדי (יקרא ו' ד) / כי העור והשיער פעלו לכהונה כמו הבגד
 לאדם

זא ווירד עש איהם צור גנאדי אן / וְנִרְצָה לָּו לְכַפֵּר עֲלוּי :
גנאממן ווערדן / איהן צו פֿרוּעעהן :
ושחט

באור

שהסמיכה בשתי ידיים / בנין איז לכל הסמיכות שיהו בשני ידיים / אבל בנמרח ראיתי ששאלו על משבתנו (ומכּו דף ז'ג ע"ב) מנא הני מילי (פי' שהסמיכה בשתי ידיים) אמר ריש לקיש דאמר קרא וסמוך אהרן את שתי ידיו כתיב ידו (פי' חסר יו"ד) וכתיב שתיזו כנה איז כל מקום שנאמר ידו (פי' איזל סמיכות בהנה) הרי כאן שתיים עד שיפרט לך הכתוב אחת / ואם כן יד יב על כל אחת משתי ידיו / ורמב"ן ז"ל הביא דברי הרמב"ם שפשוטו / ושאלו לא ידעתי למה נכתב בכל שאר הסמיכות ידו / וסוגיית התלמוד שהבאנו היא תשובה על שאלתו / ולי עוד ראיה ברורה שדרך הכתיב לומר ידו לשתייהן / כי השם אמר למשה וסמכת את ידך עליו (במדבר כ"י י"ח) / וכמעשה בלומר ויסמוך את ידיו עליו ויצוהו (שם סל"ג) / ואם יש דרשה שעשה בטובת עין / סוף סוף אין מוקרא יוצא מדי פשוטו * ונלה הכתוב ואת בשעיר המשתלח / לפי שסמוך לו והתודה עליו ונו' / ללמדנו שכל סמוך מתודה על קרבנו ויודיו דברים : ראש קרבנו / ולא על הזוהר ולא על הגדלין : ונרצה לו לכפר עליו / כמו וכמאצתי לכם (וינוי' כ"ט י"ד) / האדרש להם (יחזקאל י"דג') / וכן וכרצה לו שבע על השם שיהיה נרצה לו / נגד מה שאמר לרצונו לפני ה' / שיכוון להפיק רצון מה' / מבטוח שירצה לו השם ויכפר עליו / ובמקומו בארנו שכל לשון רצון אינו נופל אלא על דבר שלפעמים אפשר שאינו רוצה בו / ופעמים יש בו חסד וירצה בו / כמו כראות פני אלהים ותרצני (בראשי' ל"ג י') / כי עד הכה שם את יעקב / ועתה רצה בו / כי רוצה ה' בעמו (תהי' קמו"ט ד') / כי עד הכה היו בועש / ועתה שכר רצה בס / וכן כל חוטא לא לרצון הוא לפני ה' / וע' תשובה וקרבן ונרצה לו / ואין כן מלת חפץ / שהוא תמיד כמו כל אשר חפץ ה' עשה וגו' (שם קל"הו) * ואפשר לפרש וכרצה לו על הקרבן / שיהיה לו לרצון לכפר עליו / כי כתוב כי משחתם בס מווס הם לא ירצו לכם (ויקרא' כ"ב כ"ח) / שלא יהיו לכם לרצון / ושני הפירושים קרובים / וקודם לזה דעת הרב המעיניק לל"א / לכפר עליו / לפי שסמוך והתודה לפני אלהיו / ישמע השם קולו ויכפר עליו / וכן מצינו וכפר בעדו וכיבד ביתו (שם ט"ו ז') / שהוא כפרת ויודיו דברים / כמו שאפרש בעו"ה (פרשה ט"ו ז') / אבל עיקר הכפרה היא בדם / וסמיכה איה מעבכתו והקרבתו כשר / על כן אמרו בת"כ הואיל ומצינו שאין כפרה אלא בדם / מה ת' לוסמוך וכרצה / אלא ללמד שאם עשה לסמיכה שירימוצה ביאלו לא כפר וכפר / וכמו שאמרנו שהסמיכה היא כפרת ויודיו דברים / שישפוך לבו לפני ה' : לכפר עליו / ואמר רבננו שהעולה מכפרת על עשין ועל הארץ ומתקן לעשה / ויש בזה דברים / אבל אינן צריכין לפשט המקרא / שעל דרך כלל העולה מכפרת על הרורי הלכנס בעברות החמורות / ואמרנו במדרש שעל כן נקראת עולה / מענין והעולה על רוחם היו לא תהי' (יחזקאל ק"ל) / וזה נס דעת ראב"ע ז"ל / והרמב"ן ז"ל האריך בזה : לכפר / רד"ק ז"ל בס' השרשים שרש כפר פי' לכפר לשון הסרה וקניוח / ואין כן וכפרת אותה מביט וממוך בכפר (בראשי' י' י"ד) / שהוא לשון כסיו וכן ועשית כפרת (שנוי' כ"ד י"ז) / ולדעת רבנו לטון אלו הן / כי אם כפרה בקרבנות הקדש העונות בכריו ז"ל / לא יתכן אמרו מלת על / כפי מה ש' לכפר מעליו / וכמעט בכל מקום שנאמר כפרה בקרבן אחריו מלת על או עליו / אבל הוא כמו וכפרת אותה שיכנס בכסו / וכפרת הוא מוכסה על הארון / וכן התשובה והקרבתו וכפר ומכסה על החטא שלא יראה עוד / * וכן ולא תקחו כפר לנפש רוח (במדבר ל"ה ל"ב) / מנוול הכסות על עון נפש / וכן כלס / ורד"ק ז"ל נסתייע מן הגמרא שאמרנו מוצת מוית מוצת מכפר / והקשו היינו מוית היינו מכפר / והשיבו מוית מוצת מוצת מכפר עונות / ולמד מזה שתייהן לשון הסרה ולכן הקשו היינו מוית וכו' / ואם כדכריו מה השיב התלמוד ? ולדעת רבי' מה לי מוסר עון מה לי מוכסה עון ? והשיבו מוית מוסר גורות שכבר נגזר על החוטא / מכפר ומכסה על עונות שלא תנא הגזירה / וכן אכפרה פניו במנחה (בראשי' ל"ב כ"ח) / אכסה במנחתי כעם נפשו / והכן : (ה') ושחט / בעל הקרבן או הכהן / שמיטע שררה בור / והוא לשון משיכה לפי שצריכה הולכה והבאה / וכן חן שחוט לשונם ונו'

© 2025 frommann-holtzboog e.K. – ESEPREBOE
Alle Rechte, insbesondere das Recht der Vervielfältigung und Verbreitung sowie Übersetzung, vorbehalten. Kein Teil des Werkes darf in irgendeiner Form (durch Fotokopie, Mikrofilm oder ein anderes Verfahren) ohne schriftliche Genehmigung des Verlages reproduziert oder unter Verwendung elektronischer Systeme verarbeitet, vervielfältigt oder verbreitet werden.

ג תרגום אשכנזי

אינגאנג דעש שטיפטשגצעלטש
 מוז ער עש דארברעך / דאמיט
 עש איהם גנאדי איזווירקי פאר
 דעם עוויג (ד) ער זאלר
 זייני האנד אויףלעגן / אויף דען קאפף
 דעש גאנצן אפפריש :

ו יקרא א

פֶּתַח אֵהָל מוֹעֵד יִקְרִיב אֹתוֹ
 לְרֹצְנוֹ לְפָנַי יְהוָה : (ד) וְסִמַּךְ
 יָדוֹ עַל רֹאשׁ הַיְעֻלָּה
 וּנְרָה

באור

מלמעלה / על כן נקרא פתח א"מ בעבור
 הפתיחה / וכן עלות תמיד לדורותיכם פתח
 א"מ / כי התמיד נשפט בעזרה / ואשר אועד
 לכס שמה שב על אהל מועד / אהל רש"י ז"ל
 פ'י כפרשת תלוי פתח א"מ / במזר הנושכן שהו' לפני הפתח / ואזי מונגס בו / ועוד יתבאר
 (פרשה ג') * [א"ה] / כל"א מתורג' ע"פ פירש"י / שעל דעתי שם פתח הונח בכל מקום על
 החלל שבו נכנסין ויוצאין / לא על הפתוח מלמעל / ועוד שאהל הוא המקו' הנוכח מלמעל /
 ויהי' זה הפך הפתח / ואין זה מדרכי הלשון למכר בין הפכים : וכוונת רש"י ז"ל שאל פתח אהל
 מועד הוא הגבול / עד היכיביאנן] : יקריב אתו / היא הבאתו מציבתו לעזרה / וזה מוטל
 על הכעלים / וזהו ששנו בת"כ מלמד שהכעלים מטפלין בו ומביאין אותו / עד פתח א"מ /
 ופרשו לדעתי שחייבין הכעלי' באחריותו עד שיביאוהו אל פתח א"מ / וראיה שאל' רק קדשיך
 אשר יהיו לך וגו' תשא וכתא אל המקום (דברי' י"ב ד') / ושנו בספרי' מאיר אומר עד
 ירושלים מייב באחריותו / ור' יהודה אומר עד לשכת באר הגולה / וכך פרשו ר' מנחם לומד
 מקום מקום ממעשר שני שהוא ירושלים / ור' יהודה לומד מן אשר יגידו לך מן המקום ההוא
 (שם י"ז ז') / שהוא העזרה ממנה שכינה / ולכן מייב עד לשכת באר הגולה / שיאל הלשכה
 השני' שבזוהר / והראשונה היא לשכת הגזית / כמו ששנינו במס' מדות / אלא לפי שלשבת
 הגזית חזיה בקדש ומצייה בחול כמו שאמרו בנפשכת יומא / למזרחא הוא דלא דק / וזה כשטת
 הת"כ שטפלו עד בוד פתח א"מ / דמתם ספרא ר' יהודה : לרצנו / יביאנו בטובה שיהיה לו
 לרצון לפני' / להפיק רצונו של מקום כ"ה / וכן כל רצון האומר בקרבנות כך ענינו / כמו
 לרצנכם תזכחוהו (ויק' י"ט ה') / וכן לרצנכם תמים וזכר בבקר וגו' (שם כ"ב י"ט) / כלומר
 הביאוהו שיהיה לכם לרצון / ועל כן תמים וזכר יהיה / ואחריו כל אשר בו נווס לא תקריבוכי
 לא לרצון יהיה לכם (שם שם ד') / זהו פשוטו של מקרא / וכן מתורגס כל"א / ולרבותינן
 יש בו מדרש שנופין אותו עד שיאמר רוני אני * [א"ה] / יתכן שהוציאו הדרוש הזה מכנו
 הוי"ו / שמו הראוי ואמר לרצונו / כמו שתרגס אנקלוס לרעוא ל' / ומלשון לרצונו יש
 לדרוש לרצון הדבק במקריב / אף שאין בוההברע / כי בן דרך כנוי השם בל"א /
 מלכד שאין תיבת רצון בלשון המקרא מורה על הבחירה החפסית / כי אם על הפך הלכס /
 כמו שכתבו פעמי' רבות / וכמו שכת' רש"י ז"ל (דברי' ל"ג ט"ז) על ורצונו שכינה : עם
 כל זה הדרשה תדרש / ואולם סדר הנחת הטעמים מסכים עם פשוטו של מקרא] :
 (ד) וסמך / מצינו כל לשון סמיה סמוך לחלושים ולמפלים / כי הם נשענים בכל כחם על
 עזריהם / ונס המטה שאלדס נשעין עליו בכל כחו / אמר אשר יסמך איש עליו וכל ככפו
 ונקבה (מלכים ב' י"ח כ"א) / וכתוב ולפתת ששמן וגו' ויסמך ליהם (שופטים ט"ו כ"ט) /
 ואמר ויט כח ויטול הבית (שם שם ל') / וע"ד המשל סמוך' (א) תלמידי קמ"א
 י"ד) / כי יטול לא יוטל כיה' סמוך ידו (שם ל"ז כ"ד) / למונו מזה שהסמיה על הקרבן
 בכל כח הסומך / ועל פן לא לאמר בקרבנות בשום מקום והניח ידו על ראש קרבנו / או שם
 ידו / כמו שים ימקינן על ראשו (בראש' מ"ח י"ח) / וזהו שאמרו בגמרא (זבחים דף
 ל"ג ע"א) אמר רב יוסף כל הסומך ראשו ורובו מכניס / מ"ט כל כחו בעיני / ולא ראיתי מי
 שפי' מאין להם דין והוסיפה מעכב בסמיה / ומודברו איתו לומד שהוא משרש צולת
 סמוך : ידו / קדמונו' לא העתיקו שהסמיי' בשתי ידים / וכן הדעת נותנת אם וסמך ענינו
 שיסומך בכל כחו / גם מפורש כן בסמיי' שער המשתלח שאל' סמך אהרן את שתי ידיו על ראש
 השעיר והתודה (ויקרא ט"ו כ"א) / ואמרו חכמים (ת' כפרשת אחרינוות) מלמד

תקון סופרים

וכל יקריבו דכותיה : אהו / חסד וא"ו /
 וכל אהו דכותיה חסד : לרצנו / חסד וא"ו /
 והקיינו